

AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I
POŠTANSKU DJELATNOST

ZAŠTITA DJECE PRILIKOM KORIŠĆENJA INTERNETA

Internet je postao nezaobilazan i neophodan alat u našim životima i životima naše djece. Olakšava nam svakodnevne aktivnosti, unapređujući komunikaciju i omogućavajući pristup raznim edukativnim i zabavnim sadržajima.

Ove preporuke imaju za cilj edukovati roditelje i djecu o sigurnom i odgovornom korišćenju interneta.

Ova brošura pruža korisne smjernice i savjete kako bi se osiguralo da roditelji i djeca zajedno razumiju i primjenjuju pravila ponašanja na Internetu. Osim toga, brošura ima za cilj podići svijest o potencijalnim opasnostima na internetu, te promovisati sigurnu i pozitivnu digitalnu interakciju.

EDUKACIJA RODITELJA

Prije nego edukujemo djecu za svijet digitalnih tehnologija, moramo edukovati roditelje, nastavni kadar i širu javnost. Samo se tako mogu postići željeni rezultati kada je u pitanju zaštita djece na internetu - **znanje je najbolja odbrana.**

RODITELJI MORAJU BITI PRIMARNI VODIČI KROZ DIGITALNI SVIJET

Roditelji mogu preduzeti niz mjera kako bi zaštitili djecu na internetu. Evo nekoliko ključnih koraka:

- 1. Djeci ne treba zabranjivati korišćenje interneta:** Život u eri tehnologija zahtijeva da djecu pravilno naučimo kako da koriste digitalne tehnologije na svrsishodan način i kako znanja, stečena putem interneta, mogu biti korisna u svakodnevnom životu.
- 2. Razgovarajte sa djecom:** Komunikacija je ključna. Razgovarajte sa djecom o internetu, objasnite im prednosti i opasnosti, postavite jasna pravila o tome kako mogu koristiti internet.
- 3. Postavite granice:** Postavite ograničenja za vrijeme koje djeca provode na internetu. Utvrdite raspored korišćenja interneta i postavite pravila o tome kada i koliko dugo mogu biti na mreži. Pokušajte da odredite dane bez mobilnog telefona, dane digitalnog detox-a ili u toku dana odredite period u kojem nema korišćenja interneta.
- 4. Nadgledajte njihovu aktivnost i postavite zajednička pravila korišćenja interneta:** Budite svjesni kako djeca koriste internet. Redovno pregledajte njihovu online aktivnost, provjeravajte koje web stranice posjećuju i s kim komuniciraju. Sva pravila treba osmisliti zajedno sa djetetom kako bi i ono steklo utisak da doprinosi stvaranju istih pa će ih, samim tim, lakše poštovati. Čim dijete počne koristiti internet važno je objasniti mu i često ponavljati kakva su očekivanja u vezi sa njegovim online ponašanjem.
- 5. Instalirajte sigurnosne alate i koristite roditeljske kontrole:** Instalirajte antivirusne programe, sigurnosne programe i firewall na računarima i mobilnim uređajima koje koriste djeca. Ovi alati mogu pomoći u filtriranju sadržaja i blokiranju neželjene web stranice. Većina operativnih sistema i web pretraživača ima roditeljske kontrole koje vam omogućavaju postavljanje ograničenja za djecu. Ove kontrole mogu filtri-

rati sadržaj, ograničiti pristup određenim web stranicama i postaviti vremenska ograničenja za korišćenje interneta. Svakako prije instalacije prethodno treba razgovarati sa djetetom i zajedno dogovoriti pravila, sa aplikacijom ili bez nje. Neki od alata koji omogućavaju roditeljsku kontolu su: Kasperski Safe Kids, Norton Family, Kustodio, Net Nanni, Family time, Ourpact. Prije instaliranja aplikacije proverite da li je kompatibilna sa vašim uređajima i operativnim sistemom i istražite njene funkcije i recenzije kako biste pronašli najbolju opciju za svoje potrebe.

- 6. Obrazovanje o sigurnosti na mreži:** Naučite djecu o sigurnosti na mreži, uključujući pravila o dijeljenju ličnih podataka, upotrebi snažnih lozinki i prepoznavanju potencijalnih prijetnji kao što su lažni profili ili prevare. Objasnite djeci šta su kolačići (cookies) odnosno da prije nego pristanu na korišćenje određenih aplikacija ili usluga, pažljivo pročitaju šta tačno odobravaju, kao što je, na primjer, omogućavanje pristupa lokaciji. Edukujte djecu da obrate posebnu pažnju kada im se traži saglasnost za kolačiće, jer ista može uključivati i saglasnost za dijeljenje njihovih informacija sa drugima u marketinške ili analitičke svrhe.
- 7. Praćenje privatnosti:** Naučite djecu kako da otvore i vode svoj profil i ukažite im na postavke privatnosti na društvenim mrežama i drugim platformama kako bi smanjili izloženost nepoželjnim situacijama. Naučite djecu da budu oprezni sa informacijama koje dijele na mreži, da ne otvaraju sumnjive ili nepoznate priloge i da ne komuniciraju sa nepoznatim osobama.
- 8. Ohrabrite dojavu:** Podstaknite djecu da vam se obrate ako naiđu na neugodne situacije ili bilo kakve online prijetnje. Budite im podrška i nemojte ih kažnjavati zbog toga što vam se obraćaju za pomoć. Naučite ih da treba da prijave i ukoliko njihovi prijatelji imaju neprijatnosti na internetu, iako nisu aktivni učesnici.
- 9. Roditelj je uzor i u online svijetu:** Pokažite dobar primjer korišćenja interneta. Pazite na sopstvene online aktivnosti i budite svjesni kako se ponašate na mreži.
- 10. Naučite glavne karakteristike o najpopularnijim društvenim mrežama/aplikacijama/video igricama/alatima:** Edukujte se o najpopularnijim društvenim mrežama, aplikacijama, video igricama i drugim platformama koje koriste djeca: Instagram, Facebook, TikTok, X mreža (bivši Twitter), Snapchat, Minecraft, Mariokraft serijal, Among-us, Fortnite, Roblox itd. Veoma popularni alati trenutno su: OpenAI ChatGPT, Google Bard idr. koji mogu pomoći djeci prilikom pisanja eseja, seminarskih radova, izrade zadataka ili informisanja o brojnim temama, a mogu čak i razgovarati sa njima na različite teme. Važno je da edukujete djecu da vještačka inteligencija (AI) nosi određene opasnosti, poput mogućeg narušavanje privatnosti i smanjenja kreativnosti, ako se djeca u velikoj mjeri oslanjaju samo na pomoć AI, te stvaranja sadržaja koji možda i nije uvijek tačan, kao i mogućeg uticaja algoritama AI na percepciju svijeta.
Upoznajte djecu da AI može stvoriti sadržaj po zahtjevu bilo koga, uključujući slike, video zapise i ljudski govor koji zvuči gotovo neželjeidentično kao da ga izgovara stvarna osoba,

što u pojedinim situacijama otvara mogućnost za stvaranje nepouzdanog i neistinitog sadržaja poput lažnih vijesti i manipulativnih materijala.

Važno je da roditelji budu informisani o trenutnim trendovima i prijetnjama na internetu kako bi mogli pružiti odgovarajuću zaštitu djeci.

10 ZLATNIH PRAVILA PONAŠANJA DJECE NA INTERNETU

01 **UVIJEK BUDI FER**

Zlatno pravilo ponašanja koje su nas roditelji naučili važi i na internetu: nemoj činiti drugima ono što ne želiš da oni čine tebi. Na primjer, prije nego pošalješ neku "hejt" poruku, zamisli koja bi tvoja reakcija bila da je primiš. Naravno da treba da se zauzmeš za sebe, ali važno je da time nikoga ne uvrijediš. Ne postoji razlika između ponašanja u stvarnom i virtualnom svijetu - u oba slučaja važi pravilo da druge treba uvažavati i poštovati i prema njima se primjerenom ponašati i od njih očekivati isto.

02 **BUDI MUDRA/MUDAR**

Kada koristite internet važno je da znate da su ime i prezime, adresa stanovanja, broj telefona, ime škole koju pohađaš i fotografije lične informacije koje ne treba da ostavljaš na internetu ili nekome šalješ bez znanja roditelja.

03 **POŠTUJ PRIVATNOST SVOJIH PRIJATELJA**

Ako neko nije samoinicijativno podijelio neke informacije o sebi nemaš ni ti pravo da iste učiniš viralnim. Uvijek pitaj drugaricu/druga da li imaš saglasnost da objaviš neku sliku ili video na kojem se i ona/on nalazi.

04 **BUDI DRUG – TO JE UVIJEK U MODI**

Ako je neka informacija/slika/video već obavljen na internetu ili kruži nekom grupom, a nije primjeren odnosno ako se neko zbog tog sadržaja osjeća loše, budi drug i nemoj slati dalje nikome.

05 NE DOLIVAJ ULJE NA VATRU
Kad vidiš da se drugi svađaju ispod nekog posta/u nekoj grupi, nemoj svojim komentarima dolivati ulje na vatru. Ako već smatraš da je potrebno da se uključiš u raspravu onda ostavi pozitivan komentar koji će dati doprinos da se drugi pomire. Govor mržnje i grupe mržnje na društvenim mrežama i raznim aplikacijama za razmjenu poruka su zakonski kažnjivi!

06 RODITELJ JE TVOJ NAJBOLJI DRUG
Ako primijetiš nešto loše ili strašno na internetu ili ako imaš bilo kakvu nelogodu u cyber prostoru povjeri se svojim roditeljima jer će ti oni pomoći da nađeš najbolji način da "problem" riješiš. Zapamti: svaki problem je rješiv ma koliko ti se činio strašan i razgovor sa roditeljima je uvijek pravi put.

07 INTERNET JE COOL
Na internetu možeš pronaći sve o hobbiju za koji si zainteresovan/a, možeš naučiti bilo koji strani jezik, ili posjetiti bilo koju zemlju na svijetu. Možeš istraživati različite teme, tražiti odgovore na svoja pitanja i širiti svoje znanje. Roditelji ti mogu dati smjernice i podršku da pronađeš ono što je korisno za tebe.

08 BUDI MEDIJSKI PISMENA/ PISMEN
Medijska pismenost može se definisati kao način pristupa, analize, kritičkog vrednovanja i stvaranja novog medijskog sadržaja. Biti medijski pismen/a znači da imaš formiran stav kako tumačiš i kreiraš poruke koje primaš odnosno stvaraš putem medija (radija, TV, društvenih mreža, portala itd).

09 INTERNET NIJE ZAMJENA ZA REALAN SVIJET
Konsultuj se sa roditeljima i zajedno ograničite vrijeme koje ćete provoditi na internetu ili mobilnom telefonu. Umjernost je važna u svemu, pa i u korišćenju tehnologija. Vrijeme provedeno na mobilnom telefonu ili računaru nikako ne smije biti zamjena za stvarni kontakt sa drugarima. Jako je bitno da njeguješ odnos sa drugarima u stvarnom svijetu.

10 ŠTO JEDNOM OBJAVIŠ NA INTERNETU OSTAJE TRAJNO NA INTERNETU
Imaj na umu da sve što se objavi na internetu ostaje trajno dostupno zato se upitaj je li ono što snimaš ili objavljuješ nešto što bi želio/željela da vide tvoji roditelji, drugovi, baka, ded, učiteljica ili trener? Ako ne, onda vjerovatno nije dobra ideja da objaviš takav video ili sadržaj. Dodatno, pročitaj pažljivo obavještenje o kolačićima (cookies) i razmisli za šta daješ svoju saglasnost prije nego pritisneš "Da".

**Evo gdje se možete dodatno edukovati
i prijaviti incident u sajber prostoru:**

CIRT.ME

(eng. Computer Incident Response Team)

je tim za odgovor na računarsko bezbjednosne
incidente u sajber prostoru Crne Gore i dio je
Direkcije za zaštitu tajnih podataka.

Telefon:

+382 20 247 863

e-mail:

kontakt@cirt.me

Zvaničan sajt:

<https://www.gov.me/cirt>

Pratite ih na Facebook-u, Twitter-u, Youtube-u
i Instagram-u.

**Na sajtu CIRT.ME nalazi se i dio gdje lako i brzo
možete prijaviti incident:**

<https://www.gov.me/cirt/prijavi-incident>

AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I
POŠTANSKU DJELATNOST

Bulevar Džordža Vašingtona br. 56, 81000 Podgorica

Tel: 020 406 700, Fax: 020 406 702

Email: ekip@ekip.me, Web: www.ekip.me